

Asia: VN/36518/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne esitetyistä muutoksista

Ammattiliitto Pro kannattaa esitettyä muutosta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta tietyin huomioin. Keskeiset muutokset koskevat erityisraskausrahaa, luovutuspäivärahaa ja erityishoitorahaa. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Erityisraskausraha

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslain erityisraskausrahaa koskevaa säännöstä siihen oikeuttavien työtehtäviin tai työolosuhteisiin liittyvien vaaraa aiheuttavien tekijöiden osalta siten, että se kattaisi 5.4.2024 annetussa raskaussuojeluasetuksessa tarkoitetut vaaraa aiheuttavat tekijät. Sairausvakuutuslain mukaisia erityisraskausrahaan oikeuttavia vaaraa aiheuttavia tekijöitä eivät tällä hetkellä ole raskaussuojeluasetuksessa mainitut työtehtäviin tai työoloihin liittyvät fyysiset tai fysikaaliset tekijät, kuten esimerkiksi melu, ionisoimaton säteily, äärimmäinen kylmyys ja kuumuus, iskut ja värinä, taakkojen käsittely, fyysinen ja henkinen väsymys sekä muut työntekijän toimintaan liittyvät fyysiset rasitukset, kuten yötyö. Ammattiliitto Pro pitää tärkeänä, että myös yötyö voisi oikeuttaa jatkossa erityisäitiysrahaan. On myös merkittävää, että erityisraskausrahaan oikeuttavien työtehtävien tai työoloihin liittyvien vaaraa aiheuttavien tekijöiden luettelo ei olisi raskausasetuksen mukaisesti tyhjentävä, vaan arvioitavaksi voisi tulla säännöksessä nimenomaisesti mainittujen lisäksi myös muu vastaava seikka.

Ammattiliitto Pro pitää myös kannatettavana, että tulevaisuudessa erityisraskausrahaa olisi mahdollista saada myös osittaisena, jos raskaana oleva työntekijä jatkaa työssä osa-aikaisesti työtehtäviin tai työoloihin liittyvän riskin ehkäisemiseksi tai pienentämiseksi. Oikeus osittaiseen erityisraskausrahaan olisi, jos päivittäinen työaika olisi enintään viisi tuntia. Ammattiliitto Pro esittää,

että oikeus osittaiseen erityisraskausrahaan tulisi olla myös, jos työntekijä on sopinut työnantajansa kanssa osa-aikatyöstä ja työaikaa lyhennetään viikkokohtaisesti.

Synnyttäneiden ja imettävien työntekijöiden ja imetyksen suojeleminen

Lisääntymisasetuksen korvaava uusi raskaussuojeluasetus koskee paitsi raskaana olevien, myös äskettäin synnyttäneiden ja imettävien työntekijöiden suojeleminen. Ammattiliitto Pro huomauttaa, että myös imettävät ja äskettäin synnyttäneiden työntekijöiden sekä imetyksen suojeleminen tulisi huomioida paremmin lainsäädännössä.

Uudistetun perhevapaalainsäädännön mukaisesti vanhempainvapaita tasataan yhä useammin vanhempien kesken, mikä saattaa johtaa siihen, että työhön palaava työntekijä yhä useammin vielä imettää lasta. Mikäli imettävä työhön palaava työntekijä ei voi palata työhönsä raskaussuojeludirektiivissä ja -asetuksessa mainitun vaaratekijän vuoksi eikä kyseinen tilanne oikeuta erityisraskausrahaan, voi työntekijä jäädä ilman palkkaa tai toimeentuloa turvaavaa etuutta. Etuuden poissaolo saattaa johtaa myös siihen, että imettävä työntekijä joutuu jatkamaan työtä riskistä huolimatta, mikä saattaa vaarantaa työntekijän lapsen ja imetyksen turvallisuuden ja terveyden.

Työturvallisuuslain mukaisesti työnantajan on selvitettävä ja tunnistettava työstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät sekä, jos niitä ei voida poistaa, arvioitava niiden merkitys työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle. Jos työstä tai työolosuhteista saattaa aiheutua erityistä vaaraa raskaana olevalle, äskettäin synnyttäneelle tai imettävälle työntekijälle, työnantajan on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin. Mikäli erityistä vaaraa ei voida poistaa, työnantajan on pyrittävä siirtämään työntekijä tälle sopiviin työtehtäviin ajaksi, jolloin työstä tai työolosuhteista saattaa aiheutua erityistä vaaraa. Sairausvakuutuslain mukaan työntekijällä on oikeus erityisraskausrahaan niissä tilanteissa, joissa siirto turvallisiin työtehtäviin ei ole mahdollista raskauden aikana. Ammattiliitto Pro esittää, että tämä oikeus tulisi olla myös niissä tilanteissa, joissa imettäminen vaarantaisi työntekijän lapsen terveyden tai imetyksen työssä esiintyvien haitta- ja vaaratekijöiden takia.

Imetys tulisi huomioida myös työsopimuslaissa. Nykyisen työsopimuslain mukaan työnantajalla on velvollisuus siirtää työntekijää muihin, hänen työkykynsä ja ammattitaitonsa huomioon ottaviin sopiviin tehtäviin, jos raskaana olevan työntekijän työtehtävät tai työolot vaarantavat hänen tai sikiön terveyden eikä työssä tai työoloissa olevaa vaaratekijää voida poistaa (Työsopimuslaki 3§ 2 momentti).

Oikeus turvalliseen työhön on ensisijaista

Esityksen valmistelun yhteydessä on tunnistettu riski siitä, että erityisraskausraha-oikeuden laajentumisen myötä työnantaja saattaa aiempaa useammin jättää noudattamatta velvoitteita työjärjestelyistä, joilla rajoitetaan tai ehkäistään altistumista vaaraa aiheuttavalle tekijälle, koska työnantajalle saattaa olla helpompaa myöntää työntekijälle erityisraskausvapaata ennemmin kuin muuttaa työoloja tai työaikoja turvallisiksi, tai järjestää työntekijälle muuta sopivaa työtä. Työntekijän näkökulmasta erityisraskausvapaalle ja -rahalle jääminen olisi usein taloudellisesti huonompi vaihtoehto työssä jatkamiseen verrattuna.

Ammattiliitto Pro edellyttää, että työnantajan velvollisuus tarjota turvallista työtä myös raskaana olevalla ja imettävälle työntekijälle tulee olla aina lain mukaisesti ensisijainen vaihtoehto.

Ammattiliitto Pro ehdottaa, että muutoksesta tiedotetaan mm. Kelan kautta työnantajille ja työntekijöille ja muutoksen toimeenpanon jälkeen sen toteutumista seurataan tarkasti Kelan päätösten kautta.

Ammattiliitto Pro kannattaa esitystä tehdyillä tarkennuksilla.

Lausuntonne esitetyistä vaikutusarvioista

-

Luovutuspäivärahaan esitetyt muutokset

Luovutuspäiväraha

Esityksessä ehdotetaan selkeytettäväksi ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain (101/2001) 18 §:n 2 momentin mukaista luovutuspäivärahaa koskevaa sairausvakuutuslain sääntelyä. Työttömyysturvalakiin ja eläkelakeihin tehtäisiin luovutuspäivärahan muutosten edellyttämät välttämättömät muutokset. Luovutuspäivärahan määräytymistä muutettaisiin siten, että sen määrä vastaisi jatkossa elimen, kudoksen tai solujen irrottamisesta taikka siihen liittyviin välttämättömiin tutkimuksiin osallistumisesta aiheutunutta tosiasiallista ansionmenetystä. Tällä hetkellä luovutuspäiväraha määräytyy sairausvakuutuslain mukaisen vuositulon perusteella, jonka määrä on enintään 70 prosenttia vakuutetun vuosituloista.

Luovutuspäivärahan saajien määrä on vuosittain ollut noin 30–40. Päivärahapäiviä oli keskimäärin 20 ja etuuden määrä oli keskimäärin 78,33 euroa päivässä. Kelan mukaan yleisemmin on ollut kyse munuaisen tai luuytimen luovutuksesta. Elimen luovutuksesta aiheutuva työkyvyttömyysaika ei ole työsopimuslain mukaista palkallista sairauspoissaolon aikaa. Myöskään työehtosopimuksissa ei ole sovittu elimen luovutustoimenpiteen aiheuttaman työkyvyttömyysajan palkallisuudesta.

Ammattiliitto Pro pitää tärkeänä, että esitys parantaisi niiden ansiotyössä olevien luovuttajien taloudellista asemaa, joille aiheutuu luovutuksesta ansionmenetystä. Esityksen mukaan etenkin munuaisen luovuttajilla merkitys korostuu, sillä toipumisaika leikkauksen jälkeen on henkilön työn luonteesta riippuen 4–6 viikkoa. Niiden luovuttajien osalta, jotka eivät ole ansiotyössä, tilanne ei muuttuisi nykyiseen nähden. Heillä on oikeus sairauspäivärahaan työkyvyttömyyden ajalta, mikäli sairauspäivärahan edellytykset täyttyvät.

Ammattiliitto Pro kannattaa tehtyä esitystä.

Erityishoitorahaan esitetyt muutokset

Erityishoitoraha

Erityishoitorahaoikeutta koskevaa sääntelyä ehdotetaan päivitettäväksi siten, että se vastaa tehtyjä lainmuutoksia sekä soveltamiskäytäntöä. Sairausvakuutuslain erityishoitorahaoikeutta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi lapsen hoitopaikkaa koskevan sääntelyn osalta. Esityksen mukaan säännöstä erityisrahaoikeudesta muutettaisiin siten, että erityisrahaan olisi oikeus vakuutetulla, joka osallistuu lapsensa sairauden tai vamman vuoksi annettavaan erikoissairaanhoidon tasoiseen hoitoon tai kuntoutukseen.

Erityishoitoraha on tarkoitettu korvaamaan lyhytaikaista tai tilapäistä ansionmenetystä, joka aiheutuu osallistumisesta lapsen sairaudesta tai vammasta johtuvaan hoitoon tai kuntoutukseen. Erityishoitorahan myöntämisedellytykset riippuvat lisäksi lapsen iästä, hoitopaikasta sekä sairauden vaikeusasteesta ja hoidollisesta vaiheesta. Vuonna 2024 erityishoitorahan saajia oli yhteensä 4 840 ja keskimääräinen päivärahan määrä oli 76,25 euroa päivässä. Keskimäärin erityishoitorahaa maksettiin 18 arkipäivältä lasta kohden.

Erityishoitorahaoikeutta koskevassa säännöksessä viitataan erikoissairaanhoidon tasoiseen toimintayksikköön ja erityishuoltopiirin toimintayksikön erikoissairaanhoidon tasoiseen poliklinikkaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä 1.1.2023 alkaen tapahtuneita muutoksia ei ole otettu huomioon säännöksen muotoilussa, minkä vuoksi säännöstä on tarpeen päivittää.

Erikoissairaanhoidon tasoista hoitoa voidaan antaa muuallakin kuin sairaaloissa eikä erityishoitorahaoikeutta ole tarkoituksenmukaista rajata koskemaan vain sairaalahoitoon liittyviä tilanteita. Erityishoitorahaoikeuden kannalta olennaista on, että lapsen terveydentila edellyttää tietyn tasoista hoitoa riippumatta siitä, missä paikassa tämä hoito annetaan. Muutoksen tarkoituksena ei ole muuttaa etuuden tarkoitusta ja nykyistä soveltamiskäytäntöä.

Ammattiliitto Pro kannattaa tehtyä esitystä.

Yleistä lausuttavaa esityksestä

-

Kautto Emilia
Ammattiliitto Pro